

ПОЕЗІЯ ІВІКА У ПЕРЕКЛАДІ АНДРІЯ СОДОМОРИ

Ліна Глушенко

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна

e-mail: KLASSYKA@ukr.net

Проаналізовано переклад вірша давньогрецького поета VI ст. до н.е. Івіка “Ерот” [1, с. 149], який було здійснено у ранній період творчості Андрія Олександровича Содомори. Античність вважала Івіка передусім поетом кохання. Досліджено лексико-семантичний та стилістичний аспекти, фрагментарно – граматичний. Для тлумачення значень давньогрецьких лексем використано словник І. Х. Дворецького [3], а для семантичної інтерпретації українських – ВТС СУМ [2].

Ключові слова: Івік, Андрій Содомора, переклад, лексико-семантичний аспект, стилістичний аспект.

Оригінал:

”Eroj aâtš me kuanšoisin ØpÕ
bleffroj takšr’ Ômmasi derkÒmenoj
khl»masi pantodapo<j™j ¥peira
d...ktua KÚpridoj™sbfllei·
Ã m'n tromšw nin™percÒmenon,
éste feršzugoј †ppoj čeqlofÖroj pot^ g»rai
čškw n sÝn Ôcesfi qoo<j™j ðmillan oeба.
(Ibycus, fr.6)

Підрядник:

Знов Ерот, темними очима млосно дивлячись з-під вій,
всілякими спокусами мене вкидає в сіті Кіприди,
з яких неможливо вивільнитися.
Я ж тремчу перед ним, що наближається,
Як кінь, що носить ярмо, що був переможцем у змаганнях,
На старість неохоче вступає у змагання зі швидкими колісницями.

Переклад Андрія Содомори:

Знову мучить мене кароокий Ерот,
Одурманює поглядом темним з-під вій,
Принадами різними в сіті Кіприди,
Сплетені міцно, він манить.
Та нині тремчу я увесь перед ним,
Наче той кінь, що усіх обганяв молодим,
А на старість
З колісницями бистрими в ряд
Неохоче стає.

У вірші можна розрізнити дві частини (рядки 1-4 та 3-7), а відповідно і дві сцени:

одну – полювання, з Афродітою та Еротом, що зваблюють свою жертву та кидають її у свої сіті; другу – на іподромі, з по-бойовому налаштованим конем, який, хоча тремтить від страху, однак все ж не хоче залишити бігову доріжку, тобто зійти з дистанції. Сіті кохання є настільки міцними, що не дають змоги втекти.

Ерот та Кіприда з двох боків оточують свою жертву – мене (με), тобто поета. Отже автор відразу називає усіх діючих осіб сцени. Щоб зробити картину полювання наочнішою, поет розташовує ім’я Ерота на початку першої частини вірша, а ім’я Кіприди майже наприкінці. За ним слідує лише єдине в цьому напівперіоді цільове дієслово εσβαλλει зі значенням укидає, ввергає, яке є кульмінацією всієї сцени, і яке попри те, що вжито в теперішньому часі, не вказує, однак, на тривалу дію, а навпаки на її миттєвість. Андрій Олександрович передає

його дієсловом манить, яке, хоча образно багатше, проте не має відтінку завершеності дії, який є дуже важливим для понятійної структури першої половини вірша. Цьому дієслову передують три фрази, які демонструють, у який спосіб Ерот добивається своєї мети. Перша фраза: кидаючи з-під повік млосний погляд темними очима; друга: всілякими принадами; третя: укидає у мисливські сіті, з яких неможливо вирватися (*ἀλεῖρα δίκτυα*). Ця сцена дуже динамічна, хоча це досягається не дієсловами, вона побудована по висхідній, на сильному крещендо, яке закінчується кодою, каденцією. Те, що це відбувається з поетом не вперше, підкреслює прислівник *οὔτε* – знов.

Андрій Олександрович не зберігає рамкового розташування імен. У перекладі вони завершують перший та третій рядки, а перше місце займає прислівник знов, який в оригіналі стоїть на другому місці. І тут не можуть не виникнути асоціації до Сапфо, яка у гімні до Афродіти оспівала муки пристрасті до молодих дівчат свого гуртка. Нагадаю лише одну строфу в перекладі Андрія Олександровича, здійсненому раніше ніж переклад Івіка:

Знов чого безумно душею прагнеш?

Знов кого тобі привернути маю?

Хто тобі вже знову, Сапфо, сьогодні

Біль спричиняє?

У Івіка, як наголошує грецький вчений І. Казазіс [6, с. 123] повторюється той самий мотив, але на цей раз щодо чоловіка, який у черговий раз, можливо, і в останній, відчуває страшне хвилювання через нове кохання. Без сумніву, тут помітний вплив перекладу Сапфо.

Лексика першого уривку, не враховуючи службових слів, складається з шести іменників, трьох прикметників, двох прислівників, одного дієслова, одного дієприкметника та одного займенника. Не можна не помітити, що в цій сцені домінує іменникова лексика: це два власних імені (Ерос та Кіприда) та чотири загальних імені: повіки, очі, чари, сіті (мисливські чи рибальські). Майже усі іменники супроводжуються епітетами, які сприяють поглибленню змісту іменників, три з них виражено прикметниками, один – дієприкметником.

Усі згадані іменники в перекладі збережено й відтворено майже дослівно, лише замість іменника повіки у виразі з-під повік вжито *вїї* (з-під *вїй*), що є цілком допустимим і звучить навіть ліричніше. З двох значень іменника *οἴμα* – око й погляд перекладач надав перевагу другому. Щодо прикметників-епітетів, то два з них передано точними українськими відповідниками, зокрема, темні очі як темний погляд, всілякі спокуси як різні принади. Означенням іменника *σῖτή* в оригіналі виступає прикметник *ἀλεῖρος* (безмежний, безкінечний), який має контекстуальне значення заплутавшись у які, неможливо звільнитися. Андрій Олександрович знаходить для нього еквівалент, виражений дієприкметником з уточнюючим прислівником, який підкреслює саме ту властивість сітей, на якій наголошує Івік – міцно сплетені. Ерос же, навпаки, у вірші характеризується дієприкметником з уточнюючим прислівником той, що дивиться млосно. Жертвуючи цією думкою за формою, перекладач відтворює її без втрати смислу дуже вдалим дієсловом одурманює та додає ще одне дієслово – мучить. Аналізований уривок побудовано за принципом градації з трьох фраз, у центрі яких три іменники очі – принади – сіті. Перекладач, зберігаючи цю тріаду, паралельно збільшивши дієслівний арсенал до трьох, ще динамічніше увиразнює сцену зваблення. Одночасно він не залишає образ Ерота без епітета, називаючи його карооким, тобто з темно-брунатними очима, що суперечить, однак, значенню прикметника *κυῖνεος* (той, що має темний колір неба, темносиній), яким характеризуються очі Ерота. Крім того, це означення як явний елемент української етнокультурної реалії, вносить _____, користуючись словами Андрія

Олександровича, у переклад народно-пісенний струмись [5, с. 240].

Друга половина вірша образно змальовує реакцію поета на дію кохання: вже постарілий поет, досвідчений у любовних справах, як кінь, що зістарівся у змаганнях, тремтить перед тим, що має відбутися і наступного разу (*οὔτε*), можливо і востаннє. Лексика цього уривка складається з чотирьох іменників, чотирьох прикметників, двох дієслів, одного дієприкметника та одного займенника. Як і в першому уривку, тут превалюють іменники з прикметниками. Усі іменники в перекладі збережено. З чотирьох іменників три – кінь, старість та колісниця відтворено дослівно, лише абстрактний іменник змагання у фразі

стає до змагання, імпровізуючи, автор перекладу замінює на іменник ряд, який будучи вже збірним поняттям, позначає сукупність конкретних предметів, у тексті – колісниць. Щодо прикметників, слід зазначити, що два з них, які є епітетами до іменника кінь, є складними: φερέξυυος – той, що несе ярмо, та αεθλοφόρος – той, що отримує нагороду на змаганнях, або той, що вийшов переможцем. Подібні композити І. М. Нахов визначає як максимум інформації за мінімального лексичного простору [4, с. 270]. При перекладі таких лексичних одиниць постають такі самі труднощі, як і при перекладі дієприкметників. Їх описовий характер передбачає нагромодження лексем, тому перекладач залишає один з них (φερέξυυος), який є орнаментальним, поза рамками перекладу, значно його не збіднюючи. Другий – αεθλοφόρος перекладач залишає і передає описово, додаючи прикметник молодий (що усіх обганяв молодим), одночасно створюючи відсутню в оригіналі антитезу до іменника старість. Вищезазначені прикметники мотивовані дієсловами, як і прикметник θοός – швидкий, який вжито у словосполученні συν ούχεσφι θοοίς, яке повторює відомий епічний вираз. У перекладі йому відповідає абсолютно ідентичний вираз з колісницями бистрими. Ще один прикметник – αεκων (неохочий), який, як правило, передається прислівником неохоче, так само відтворюється і в перекладі.

Щодо дієслів можна констатувати, що перше – τρεμεω перекладено дослівно як тремчу, а друге, вжите в аористі, яке є цільовим і завершує другу частину вірша, – εβα як став. У перекладі не збережено граматичний час цього дієслова, хоча тоді воно добре б римувалось з обганяв. Можливо, такий хід зроблено, щоб дотриматись одного часового виміру для усіх дієслів у головних реченнях. У перекладі ми не знаходимо дієприкметника ετερχομενον у фразі перед ним, який наближається, однак ця втрата не є особливо відчутною, оскільки врівноважується додаванням епітета увесь до займенника я.

Щодо звукової канви вірша, то помітна алітерація ρ, а також група кер та її варіант ерк у другому рядку. У перекладі в цьому рядку спостерігаємо алітерацію д, а у третьому рядку – повтор групи приголосних пр, що посилює ефект зваблення, а також лексем увесь, усіх. Проведений аналіз дозволяє констатувати, що перекладач надзвичайно уважно та прискіпливо ставиться до кожної деталі всіх рівнів першоджерела. Переклад Андрія Олександровича Содомори, витриманий в ключі оригіналу, побудованого на алегорії мисливськї сїті – кінь, є оптимальним з погляду семантичної адекватності. Відчувається, як старанно та дбайливо майстер добирав українські слова для відтворення змісту оригіналу, в ньому немає жодного випадкового слова, що є результатом глибокого розуміння особливостей авторського мислення. У багатьох випадках переклад зберігає не тільки смислову, а й формальну специфіку оригіналу, при деформації ж граматичної структури, змістовна не зазнає змін. Намагаючись за змогою передати певні засоби фонетичної стилістики оригіналу, автор при їх втраті вдається до різноманітних засобів компенсації. Хоча переклад майже дослівний, він відзначається не лише точністю, а й природністю звучання української мови, а, отже, виконує адекватну комунікативну та естетичну функції.

1. Антична література: Хрестоматія. Частина 1. Давня грецька поезія в українських перекладах і переспівах / Упоряд. В. П. Маслюк. К., 1994. 2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К., 2005. 3. Древнегреческо-русский словарь. В 2 т. / Составил И. Х. Дворецкий. М., 1958. Т. 1: А – Л. Т. 2: М – Ω. 4. Нахов И. М. Некоторые аспекты содержательного и формального анализа текста “Размышлений” Марка Аврелия на старших курсах классических отделений университетов // Сборник научных трудов. М., 2005. 5. Содомора А. Студії одного вірша. Львів, 2006. 6. Λυρικὴ Ποίηση. Ο αρχαϊκὸς λυρισμὸς ὡς μουσικὴ παιδεία. Τόμος Α' // Εισαγωγή, Ανθολόγιο & Δοκίμιο, Επίμετρο. Ι. Ν. Καζάκης. – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας, 2000.

ПОЭЗИЯ ИВИКА В ПЕРЕВОДЕ АНДРИЯ СОДОМОРИ

Лина Глушенко

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ул. Университетская, 1, Львов, 79000, Украина

e-mail: KLASSYKA@ukr.net

Статья посвящена анализу перевода Андреем Александровичем Содоморой стиха древнегреческого поэта VI в. до н.э. Ивика “Эрот”, сделанного в ранний период его творчества. Античность считала Ивика прежде всего поэтом любви. Исследованы, главным образом, лексико-семантический и стилистический аспекты, фрагментарно – грамматический. Для разъяснения значений древнегреческих лексем использован словарь И. Х. Дворецкого, для семантической интерпретации украинских – ВТС СУМ.

Ключевые слова: Ивик, Андрий Содомора, перевод, лексико-семантический аспект, стилистический аспект.

THE POETRY OF IBYCUS TRANSLATED BY ANDRIY SODOMORA

Lina Hlushchenko

Ivan Franko National University of Lviv
1, Universytetska St., Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: KLASSYKA@ukr.net

Andriy Sodomora`s early translation of the poem Eros by the 6th c. ancient Greek poet Ibycus is analysed. Ibycus was primarily considered as the author of love poetry. The lexical-semantic, stylistic and grammatical aspects of his verses are studied.

Key words: Ibycus, Andriy Sodomora, translation, lexical-semantic aspect, stylistic aspect.

Стаття надійшла до редколегії 10.05.2010 р. Статтю прийнято до друку 15.10.2010 р.